

1^ο ΠΟΙΗΜΑ

Μεσολόγγι, Μαλακάσης Μιλτιάδης

Έσένα θύμησή μου, έσέν' άνθος θανάτου,
Άθανασίας ρόδο, έσέ κρατῶ,
Μοσκοβολιά και χάρδεμα τοῦ άναβλεμμάτου
Κι άγκάθι αίματοστάλαχτο φριχτό.

Όταν, ὦ παιδική καρδιά! Ή άρμύρα
Τῆς λιμνοθάλασσας άνήλεη, λατρευτή,
Μέ χρώματα σε μέθαι και μέ μύρα,
Τότε γιατί νά μην πεθάνεις; Ή γιατί;

Στις ροδοδάφνες, μέσ' στην αίγλη τοῦ είκοσιένα,
Έσὺ λουλούδι ὑστερογέννητον, ὦ πῶς
Πέφτουν τὰ φύλλα σου ένα-ένα σκεβρωμένα,
Και μέσ' στὰ βάλτα ὁ σκορπισμένος σου καρπός;

Σέ τόσες μέσα άνατολές, δύσες, σκοτάδια,
Μέσα σε τόσες μουσικές, ποιήσεις, ῶδές,
Νερῶν και δένδρων τὰ βουητά, σείσματα, χάρδια,
Χαμένος ψίθυρος τῆς λύρας μου οἱ χορδές...

Ή Μεσολόγγι, ιερὲ βωμέ, αίματοβαμμένη,
μεγάλου βάρδου ἢ δόξα και ἢ θανή,
τοῦ Χρήστου τοῦ Καψάλη έσύ, πυρσὲ άνάμενε,
και τῆς έξόδου ἢ νύχτα, ὦ ούρανοί!

Τώρα, κι άν μοῦ ξεδένετε φρένα και γλῶσσα,
Θ' άγροικηθεῖ τῆς ταπεινότης μου ὁ ψαλμός,
Μέσα στους ὕμνους και στὰ τρόπαια τὰ τόσα,
Ποῦ σου έχει στήσει ὄλου τοῦ κόσμου ὁ θαυμασμός;....

(Έφημ. «Καθημερινή», 25 Άπριλίου 1937)

2ο ΠΟΙΗΜΑ

Στα **«Κεφάλια του Σαραγιού», ο Ουγκώ** υμνεί τους νεκρούς ήρωες του Αγώνα, με προεξάρχοντες τον Μάρκο Μπότσαρη, τον Ιωσήφ Ρωγών και τον Κανάρη, για τον οποίο είχε διαδοθεί στη Δύση πως είχε σκοτωθεί. Παραθέτουμε ένα χαρακτηριστικό απόσπασμα, στην ρομαντική μετάφραση-διασκευή του Ανδρέα Καφετζόπουλου:

*«Ω! Ναι! Κανάρη Ναύαρχε! Συ βλέπεις το Σαράι
κι αυτό του Μάρκου Βότσαρη τ' αγέρωχο κεφάλι
όπου το εξεθάψανε μέσα από το μνήμα
και την καινούργια τους γιορτή στολίσανε και πάλι.
Μέσα εις το κυβούρι μου εμπήκαν με μανία
κι εκεί οι Τούρκοι επίμονα κι εκεί μ' εκυνηγήσαν
ούτε εκεί ο άμοιρος δεν βρήκα ησυχία!
Και τη γιορτή τους με αυτό οι άπιστοι στολίσαν.
Ιδές αυτά τα κόκκαλα που είν' σκελετωμένα
και συ μου τα εξέλαβες για σκιάχτρο εδ' απάνου
που τα σκουλίκια λαίμαργα έχουν αφανισμένα
τα ξέθαψαν και τάστειλαν πεσκέσι του Σουλτάνου.
Κανάρη! Άκουσε λοιπόν! Κι αν θέλεις πες τον μύθο.
Κοιμώμουνα στο μνήμα μου, κι αίφνης σαν να σφυράει
με ξύπνησε αναπάντεχα μέσα από το βύθο
μία φωνή σπαραχτική «Το Μεσολόγγι πάει!»*

3ο ΠΟΙΗΜΑ

Δόξα στο Μεσολόγγι , Κωστή Παλαμά #1
(απόσπασμα)

Γη, τους ξάστερους πάντοτε ουρανούς μου
Κάθε λογής κόσμοι αστρικοί πλουμίζουν,
Άστρα που σβύνουν και πού πέφτουν, άστρα
Που τρεμοφέγγουν,
Πλανήτες, φωτοσύγνεφα, κομήτες,
Φώτα χλωμά και φώτα θάμπωμα, ήλιοι,
Πές τα μαργαριτάρια και χρυσάφια,
Πες τα διαμάντια.
Μα εσύ, ρουμπίνι απ' τους αγνούς δεμένο
Μαρτυρικών και ηρωικών αιμάτων.
Στον ουρανό της πλάσης, καθώς είναι του πόλου το άστρο,
Του πόλου το άστρο εσύ στους ουρανούς μου
Της Δόξας, δόξα, ώ Γή! Το Μισολόγγι:
Κι' οι με ονόματα μύρια γνωρισμένοι
Κόσμο μου που είναι
Κι' οι από σπαθιού καταχτητές, και οι δάφνες
Των πολεμάρχων οι αιματοβαμμένες,

Κι' οι Αλέξαντροι
Κι' οι Εφτάλοφες και οι Νίκες
Και οι Σαλαμίνες,
Και με τις ιστορίες οι πολιτείες
Και στόματα χρυσά και οι Κυβερνήτες
Κι' οι Ηράκλειτοι του Λόγου και της Τέχνης
παντού κι' οι Αισχύλοι,
Ανήμποροι όπως κι' αν σταθούν μπροστά σου,
Και σε μιάς τρίχας ήσκιο να θολώσουν
Την ξεκομμένη απ' του Κυρίου την όψη
Φεγγοβολιά σου.
Μισολόγγι. Χαρά της ιστορίας,
Γη επαγγελμένη. Πάνε εκατό χρόνια,
Κι' ας πάνε. Η θύμηση άχρονη μπροστά σου
Θα γονατίζει.

(1926, απαγγέλθηκε από τον ίδιο τον Ποιητή,
στην 100η επέτειο της Εξόδου στο Μεσολόγγι)

4^ο ΠΟΙΗΜΑ

«Το Μεσολόγγι», Α. Βαλαωρίτου

Στον τάφο του κλεισμένο, το Μεσολόγγι,
σκέλεθρο, γυμνό, ξεσαρκωμένο,
δεν παραδίδει τα άρματα,
δεν γέρνει το κεφάλι...

Κρατεί για νεκροθάφτη του το Χρήστο τον Καψάλη.
Το ράσο του Δεσπότη του φορεί για σάβανό του
κι ως φλογερό μετέωρο πετά στον ουρανό του.
Και θάβεται ολοζώντανο...!

Στο διάβα του τρομάζουν τα αστέρια

που το κοιτάζουν και ταπεινά μεριάζουν...

Κλαρί δε φαίνεται χλωρό και το στερνό χορτάρι του μάρανε,
το σκότωσε, το αράπικο ποδάρι.

ΚΛΕΦΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ

1. ΠΟΙΟΣ ΘΕ Ν' ΑΚΟΥΣΕΙ ΚΛΑΗΜΑΤΑ

Ποιος θε ν' ακούσει κλάηματα, γυναίκεια μοιρολόγια;
Ας πάει ν' από τη Ρούμελη κι από το Μεσολόγγι,
κι εκεί ν' ακούσει κλάηματα, γυναίκεια μοιρολόγια,
πως κλαιν οι μάνες για παιδιά και τα παιδιά για μάνες.
Δεν κλαίνε για το σκοτωμό, που θε να σκοτωθούνε,
μόν' κλαίνε για το σκλαβωμό, που θε να σκλαβωθούνε

2. ΤΟΥ ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΟΥ

Μπραήμ πασάς συνάζεται με δώδεκα χιλιάδες
στην Πάτρα μπαρκαρίζεται, στο Βασιλάδι αράζει.
- Πολλα τα έτη Κιουταχή , καλώς τον τον Μπραϊμη,
- Μπραϊμη τι θέλεις εδώ , εδώ στο Βασιλάδι;
Εδώ δεν είναι Νιόκαστρο, Κορώνη και Μεθώνη,
εδώ το λένε Κάρελι , το λένε Μεσολόγγι,
που πολεμαει Κιουταχής με δεκαοχτώ χιλιάδες.
- Σήκω Μπραϊμη, φεύγα απ' εδώ φεύγα απ' το Βασιλάδι
να μη χαθει τ' ασκέρι σου και σένα το κεφάλι.

3. ΤΟ ΔΟΛΙΟ ΜΕΣΟΛΟΓΓΙ

Τ' έχεις, καημένε κόρακα, και σκούζεις και φωνάζεις.
Μην είν' τ' αυγά σου μελανά και τα πουλιά μαύρα;
Δεν είν' τ' αυγά μου μελανά, ουδέ τα πουλιά μου μαύρα.
Εγώ, πουλί μ' , διψώ για αίματα, εγώ διψώ για λέσια.
Έβγα ψηλά στον Κόζιακα, ψηλά στο Κορφοβούνι
κι αγνάντεψε τη Ρουμελη, το δόλιο Μεσολόγγι,
να ιδείς κορμιά τ' απίστωμα παλικάρια ξαπλωμένα

4. ΝΑ 'ΜΟΥΝ ΠΟΥΛΙ ΝΑ ΠΕΤΑΓΑ

Να 'μουν πουλί να πέταγα, να πήγαινα τ' αφήλου
ν' αγνάντενα τη Ρούμελη το έρμο Μεσολόγγι
πώς πολεμάει με την Τουρκιά με τέσσερους πασάδες
κι' οι πρώτοι της Αρβανιτιάς με δώδεκα χιλιάδες
που στένουν τόπια της στεριάς, καράβια του πελάγου
Πέφτουν οι μπάλες σα βροχή, οι μπόμπες σαν χαλάζι,
κι' αυτά τα λιανοντούφεκα σαν άμμος της θαλάσσης.
Κι' ο Μακρής τους φώναξε κι' ο Μακρής τους λέει:
-Παιδιά βαστάτε τα' άρματα και τα βαριά ντουφέκια
και το μιντάτι έρχεται στεριά και του πελάγου.
Μήτε μιντάτι έφτασε, μήτε βοήθεια φτάνει
και οι κλεισμένοι ξόρμησαν με τα σπαθιά στα χέρια
κι οι Τούρκοι τους εσταύρωσαν και τους διαμοιράζουν.
Πήραν κεφάλια αμέτρητα και ζωντανούς αμέτρους
και λίγοι ξεγλιστρήσανε πλέοντας μες στο αίμα.

5. ΠΑΙΔΙΑ Μ' ΕΛΑΤΕ ΝΑ ΣΑΣ ΠΩ

Παιδιά μ', ελατέ να σας πω και να σας μολογήσω,

πικρά μαντάτα μούρθανε από το Μεσολόγγι.

Το Μεσολόγγι έπεσε ανήμερα Λαζαρου.

Θρήνος μεγάλος έγινε, μεγάλη απελπισία,

κλαίνε μανάδες για παιδιά, κι τα παιδιά για μανές.

Φωνή μεγάλη ακούστηκε , φωνή μεγάλη λέει:

- Στον ανεμόμυλο, παιδιά , όλοι να συναχθούμε.

6. ΤΡΕΙΣ ΣΤΡΑΤΗΓΟΙ (ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΕΠΙΤΡΑΠΕΖΙΟ)

Τρεις στρατηγοί ξεκίνησαν να παν στο Μεσολόγγι.

Ηρθ' ο Μακρής απ' τι Ζυγό κι ο Ίσκος απ' το Βαλτό ,

ήρθε κι ο Μάρκος Μπότσαρης από τη Λακασούλη απόφαση να πάρουνε.

7. ΤΟΥ ΜΠΟΥΚΟΥΒΑΛΑ

Στον πάτο στο Κεράσοβο οξώ απ' το Μεσολόγγι,

ο Μπουκοβάλας πολεμά με χιλίους πεντακόσιους.

«Πάψτε, παιδιά μ' , τον πόλεμο, πάψτε και το ντουφέκι

να κατακάτσει ο κουρνιαχτός, να μετρηθει τ' ασκερι».

Μετρούνται οι Τούρκοι τρεις φορές και λείπουν πεντακόσιοι,

στερνά μετρούνται οι Χριστιανοί κι έλειπε ο Γιαννάκης.

Να κι ο Γιαννάκης πόρχεται μέσα από τους Τούρκους

με τ' άλογό του παίζοντας με το σπαθί βαμμένο.

8. Ο ΝΟΤΗΣ ΕΤΡΑΓΟΥΔΑΓΕ

Θέλτε ν' ακούστε κλάιματα ν' ακούστε μοιρολόγια

περάστε από τ' Αντελικό κι από το Μεσολόγγι

που κλαίει ο Νότη Μπότσαρης στον Μάρκου το κεφάλι:

- Για σήκω απάνω, Μάρκο μου, και μη βαριοκοιμάσαι γιατί ο Μοριάς ετούρκεψε τον πήραν οι Αρβανίτες το Μεσολόγγι απόμεινε δε θελ' να προσκυνήσει.
- Δεν μπορώ ο μαύρος δεν μπορώ να σηκωθώ να κάτσω γιατί έχω βόλι στην κάρδια, μολυβί στο κεφάλι .

ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΠΟΙΗΣΗ

9. Κάστρα πολλά προσκύνησαν και δώσαν τα κλειδιά τους
Το Μεσολόγγι το κακό, το Μεσολόγγι τ' άξιο .
Δεν παραδίδει τα κλειδιά , πασιά δεν προσκυνάει
κ' ας λιγοστεύη το ψωμί, κ' ας σώνεται τ' αλεύρι.

10. Χιλιάδες τούρκοι ζώνουνε το έρμο Μεσολόγγι.
Κι' ως τώρα ακόμη τραγουδούν οι πλαίνοι του λόγγου.
«Παράδωσε μας τα κλειδιά γίνου δικό μας πάλι»
κι' εκείνο λέει: Τάδωκα στα χεριά του Καψάλη.
Χιλιάδες τούρκοι ζώνουνε το κάστρο ένα μηνά.
Κι' αυτό παλαίβει αδιάκοπα μ' αρρώστεια και με πεινά.
Ολόρθο πάντα στέκεται ποτέ δεν γονατίζει.
Ναι. Τρεις φορές στα τείχη του ορμούν οι Μουσουλμάνοι
μα τρεις φορές τους εδίωξε φωτιά και γιαταγάνι.
Μα ήταν, ήτανε ψηλά στον ουρανό γραμμένο
το Μεσολόγγι μια φορά να πέση τιμημένο.
Ά , την πανώρια Λευτεριά κανένας μη ξεχάση

πως ακριβά οι πατέρες μας την έχουν αγοράσει.

11. Μέρα και νύχτα πόλεμο, μ' εννιά χιλιάδες Τούρκους.

Πέφτουν ντουφέκια σα βροχή και μπόμπες σα χαλάζι,

Κι' από τη ντάπια του ο Μακρής στα παλληκάρια κράζει:

«Παιδιά βαστάτε τ' άρματα, βαστάτε το ντουφέκι,

Γιατί βοήθεια πλάκωσε, στεργιάς και του πελάγου,

Ο Καραϊσκάκης, της στεριάς κι' οι Υδραίοι του πελάγου.»

Ούτε βοήθεια φάνηκε κι' ούτε βοήθεια φτάνει

Και σώθηκε όλο το ψωμί, και σώθηκε τ' αλεύρι...

Μαύρο γιουρούσι κάνανε τη νύχτα το Λαζάρου...

Οι Τούρκοι τους καρτέραγαν, κρυμμένοι στα χαντάκια,

Σκότωσαν γυναικόπαιδα, χάλασαν το γεφύρι,